

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра міжнародного приватного права та порівняльного правознавства

**Програма підсумкової атестації здобувачів вищої освіти
з навчальної дисципліни**

ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Харків

2023

Програма підсумкової атестації здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни **«Порівняльне правознавство»**: галузь знань 81 «Право», спеціальність 081 «Право», рівень вищої освіти другий (магістерський).

Розробники:

Гетьман Євген Анатолійович, д.ю.н., професор;

Гиляка Олег Сергійович, к.ю.н., доцент;

Зінченко Олена Володимирівна, д.і.н., професор.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародного приватного права та порівняльного правознавства № 6 від 18 січня 2023 р.

В.о. завідувача кафедри

доцент Матвєєва А.В.

ВСТУП

Порівняльне правознавство – це структурована система правових знань про основні правові системи та сім'ї сучасності, їхні джерела права, теорію застосування порівняльно-правового методу у науково-пізнавальному та практично-прикладному аспектах. В умовах прискорених глобалізаційних процесів ефективний розвиток правової системи будь-якої держави є неможливим без аналізу зарубіжного досвіду. Особливої важливості порівняльно-правові дослідження набувають для успішної інтеграції України в європейський правовий та культурний простір.

З огляду на це в структуру пропонованого курсу включені питання так званих загальної та особливої частини компаративістики: поняття правової системи, її структури та особливостей; поняття правової карти світу та її структурних елементів, правової сім'ї, методології порівняльного правознавства, доктрини та системи джерел романо-германської та англо-американської правових сімей; доктрини релігійного та традиційного права, їхнього застосування в сучасному світі та взаємодію з правовими системами держав, в яких вони санкціоновані.

Студенти при складанні державного іспиту з Порівняльного правознавства мають виявити знання наукових та нормативних джерел, показати уміння комплексно аналізувати матеріал та робити практичні висновки.

Іспит має усну форму проведення.

Критерії оцінювання:

- «відмінно» – досконале знання теоретичних та практичних аспектів курсу;
- «добре» – ґрунтовне знання основних питань курсу;
- «задовільно» – знання ключових питань спеціальності;
- «незадовільно» – незнання ключових питань спеціальності.

ПРОГРАМА

Тема 1. Правова система України і глобалізація.

Поняття та риси правової системи. Суб'єктна, нормативна, ідеологічна, функціональна, результативна складові правової системи. Загальна характеристика правової карти світу. Національні правові системи. Субнаціональні правові системи. Наднаціональні правові системи. Квазінаціональні правові системи.

Правова система України на правовій карті світу. Формування правової системи України. Київська Русь та її джерела права (звичаєве, канонічне, «Руська правда»). Магдебурзьке право як європейський досвід міського самоврядування. Польсько-литовський період як період запозичення елементів романо-германського права. Українська козацька держава другої половини XVII століття та козацьке право. Національне державотворення після Лютневої революції 1917 р. УСРР. Період незалежної України. Особливості правової системи України, її світський, моноядерний характер. Основні джерела права України. Часткове визнання судової нормотворчості через практику ЄСПЛ. Рух до Європейської наднаціональної правової системи. Вплив на правову систему України міжнародних та національних правових систем.

Правова глобалізація у сучасному світі. Правова акультурація. Конвергенція правових систем. Посилення ролі міжнародно-правового регулювання.

Тема 2. Методологія порівняльного правознавства.

Методологія проведення порівняльно-правових досліджень. Види досліджень у порівняльному правознавстві. Діахронне та синхронне порівняння. Бінарне та мультипорівняння. Внутрішньосімейне та зовнішньосімейне порівняння. Мікропорівняння, мезопорівняння та макропорівняння. Нормативне та функціональне порівняння. Цивілізаційний, аксіологічний, антропологічний, герменевтичний підходи в методології порівняльно-правових досліджень. Методологічні принципи порівняльно-

правових досліджень (об'єктивності, функціоналізму, порівнянності, всебічного урахування певних умов). Методи порівняльно-правових досліджень (порівняльно-правовий, системно-функціональний, конкретно-історичний, конкретно-соціологічний, формально-логічний, метод правового моделювання).

Поняття «правова сім'я». Класифікація правових сімей Р. Давида. Класифікація правових сімей К Цвайгерта. Класифікація правових сімей в НЮУ імені Ярослава Мудрого. Класифікація та типологія правових систем. Мішані та гібридні правові системи.

Тема 3. Доктрина романо-германського права.

Групи романо-германської правової сім'ї. Шляхи формування романо-германського права. Особливості романо-германської правової сім'ї. Основні етапи розвитку романо-германської правової сім'ї. Період звичаєвого права. Період формування романо-германського права. Період законодавчого права. Вплив євроінтеграційних процесів на романо-германське право. Внесок університетів у розвиток романо-германського права. Рецепція римського права, її форми, типи, періодизація. Вплив канонічного права на формування романо-германського права. Розвиток галузей та інститутів права в канонічному праві. Публічне і приватне право.

Тема 4. Система джерел права романо-германської правової сім'ї.

Характерні риси норм права в романо-германській правовій сім'ї. Джерела права та їхні різновиди в романо-германському праві. Нормативно-правові акти в романо-германській правовій сім'ї: система, ознаки, різновиди. Класифікація нормативно-правових актів в романо-германському праві. Закони як джерело права в романо-германській правовій сім'ї: особливості та ієрархія. Кодекси. Різновиди поточних законів. Делеговане законодавство в романо-германському праві. Підзаконні акти. Загальні принципи в романо-германській правовій сім'ї: поняття, риси, класифікація. Правовий звичай у системі джерел романо-германського права. Доктрина в

романо-германській правовій сім'ї. Вплив доктрини на законотворчість та правозастосування. Судова практика в романо-германській правовій сім'ї.

Тема 5. Правові системи, що тяжіють до романо-германського типу.

Підходи до класифікації правових систем Скандинавських країн та держав Латинської Америки. Правові системи Скандинавських країн, їх особливості. Правова співпраця скандинавських держав. Уніфікація законодавства скандинавських держав. Джерела права Скандинавських країн. Особливості судової системи скандинавських країн. Особливості латиноамериканського права. Джерела права держав Латинської Америки. Інтеграція в Латинській Америці. Судові системи латиноамериканських держав.

Тема 6. Доктрина англо-американського права.

Групи англо-американської правової сім'ї. Особливості англо-американської правової сім'ї. Структура англійського права (сучасний варіант). Основні етапи розвитку англійської правової системи. Загальне право: поняття та особливості. Право справедливості. Порівняння загального права та права справедливості. Судова система Англії. Англійське та американське право на сучасному етапі: спільні та відмінні ознаки.

Тема 7. Система джерел права англо-американської правової сім'ї.

Поняття джерел англо-американського права. Первинні та вторинні джерела англо-американського права. Прецедент як джерело права в сім'ї англо-американського права, його доктрина. Принципи підкореності та переконливості. Структура судового прецеденту. Закон (статут) як джерело права в сім'ї англо-американського права. Цитування законів в Англії. Закони в США. Делеговане законодавство в сім'ї англо-американського права, його різновиди, переваги та недоліки. Форми здійснення контролю делегованого законодавства. Звичай в англо-американському праві. Розум як джерело англо-американського права. Доктрина як джерело англо-американського права. Інші джерела англо-американського права.

Тема 8. Правові системи інших країн англо-американської правової сім'ї.

Формування правової системи США. Джерела американського права. Сучасна правова система США, її особливості. Конституція США та штатів. Кодифікація в США. Співдружність Націй. Особливості правових систем Канади, Австралії та Нової Зеландії. Джерела права країн Співдружності Націй.

Тема 9. Доктрина релігійного права, його застосування у сучасному світі.

Характерні риси правових систем релігійного типу. Мусульманське (ісламське) право, його особливості. Коран і Сунна як джерела мусульманського права. Іджма і кійяс як джерела мусульманського права. Інші джерела мусульманського права. Право сучасних мусульманських держав. Організація ісламського співробітництва. Ліга арабських держав. Індуське право, його характерні риси та релігійно-філософські основи. Джерела індуського права (Веди, Сміті, Дхармасутри, Дхармашастри, Артхашастри, Нібандхази, звичаї). Сучасне право Індії. Джерела права сучасної Індії. Сфери використання індуського та мусульманського права в правовій системі сучасної Індії. Іудейське (єврейське) право, його характерні риси. Джерела іудейського права (каббала, Старий Заповіт, Тора, Талмуд та Талмудична література, інші джерела іудейського права. Правова система Ізраїлю. Джерела права Ізраїлю. Судова система Ізраїлю. Канонічне право, його характерні риси. Джерела канонічного права. Застосування канонічного права у сучасному світі. Правова система Ватикану.

Тема 10. Традиційна правова сім'я, її особливості

Загальна характеристика правових систем традиційного типу. Групи правових систем традиційного типу. Правові системи країн Далекого Сходу. Формування китайського права. Правова система КНР, її джерела права. Формування японського права. Сучасна правова система Японії. Джерела

права сучасної Японії. Африканське право, його особливості. Правові системи незалежних держав Африки. Африканський союз.